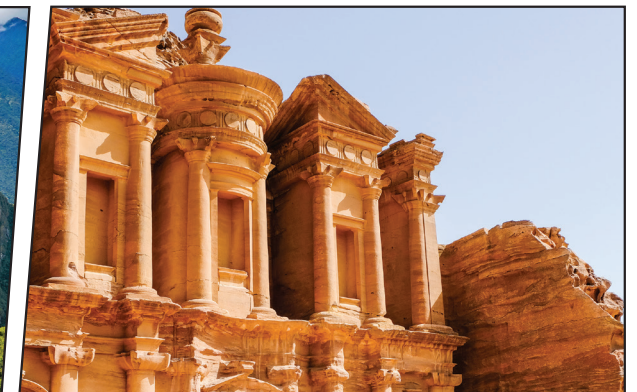

หนังสือเรียน
รายวิชาพื้นฐาน

ประวัติศาสตร์สากล

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

ผู้เรียบเรียง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชมพูนุท นาศิริรักษ์
อาจารย์มิตรชัย กุลแสงเจริญ

ผู้ตรวจ

อาจารย์วรพล ศิริขันธ์วิจิตร
อาจารย์ศิริโชค อภิรักษ์พงษ์ไธ
อาจารย์ธนสรณ์ สุ่มังคละกุล

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร ไทยจงรักษ์

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

๑๒๕๖/๙ ถนนนครไชยศรี แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐-๒๒๔๓-๘๐๐๐ (อัตโนมัติ ๑๕ สาย), ๐-๒๒๔๑-๘๙๙๙
แฟกซ์ : ทุกหมายเลข, แฟกซ์อัตโนมัติ : ๐-๒๒๔๑-๔๑๓๑, ๐-๒๒๔๓-๗๖๖๖

website : www.iadth.com

สงวนลิขสิทธิ์

บริษัท พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด
พ.ศ. ๒๕๖๗
พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม
ISBN : 978-616-05-5090-6

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์สากล ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของสถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) เล่มนี้ เป็นหนังสือเรียน ที่สอดแทรกการบูรณาการและเน้นการสร้างความรู้และค่านิยม ตรงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วย

- **ตัวชี้วัดระหว่างทาง ตัวชี้วัดปลายทาง** ของเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้นั้น ๆ
- **ผังสาระการเรียนรู้** สรุปเนื้อหาสาระของทั้งหน่วย
- **สาระสำคัญ** เนื้อหาเชิงสรุป เพื่อง่ายต่อความเข้าใจของผู้เรียน
- **จุดประกายความคิด** คำถามเน้นการคิดวิเคราะห์ กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนก่อนนำเข้าสู่

บทเรียน

- **เนื้อหา** ถูกต้องตามหลักวิชาการ เน้นการใช้ภาษาที่ถูกต้องและครบถ้วนตามขอบข่าย องค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวกับ บริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยผู้เรียนสามารถเข้าใจประวัติศาสตร์สากลของโลก ตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งวิเคราะห์ เหตุการณ์ของโลกในอนาคต เพื่อนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและเป็นแนวทางในการปรับตัว ต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยคำกริยาที่ใช้ในหนังสือเล่มนี้ จะเป็นการใช้คริสต์ศักราช เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาซึ่งเป็นประวัติศาสตร์สากล

- **กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)** เน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิด อย่างเป็นระบบ โดยมุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ และมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

- **ผังสรุปสาระสำคัญสู่การสร้างความรู้** ผังความคิด สรุปเนื้อหาสาระสำคัญของทั้งหน่วย
- **โครงงานนวัตกรรม** ให้ผู้เรียนฝึกกระบวนการคิดที่นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ และต่อยอด เป็นผลงานนวัตกรรมด้วยตนเอง

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) หวังว่า หนังสือเรียนเล่มนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการคิดได้ สมดังเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาอย่างครบถ้วน ทุกประการ

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

หน้า

เวลา ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากล และวิธีการทางประวัติศาสตร์

๔

• เวลากับประวัติศาสตร์	๕
• ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากล	๙
• วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์สากล	๑๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

อารยธรรมของโลกในยุคโบราณ

๒๔

• ความหมายของอารยธรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอารยธรรมของโลก	๒๕
• แหล่งกำเนิดอารยธรรมโบราณของโลก	๓๐
• การติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตก	๗๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

เหตุการณ์สำคัญของโลกในสมัยกลางและสมัยใหม่

๘๔

• เหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของมนุษยชาติ	๘๕
• ความร่วมมือและความขัดแย้งของมนุษยชาติในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐	๑๒๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

สถานการณ์ของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑

๑๕๐

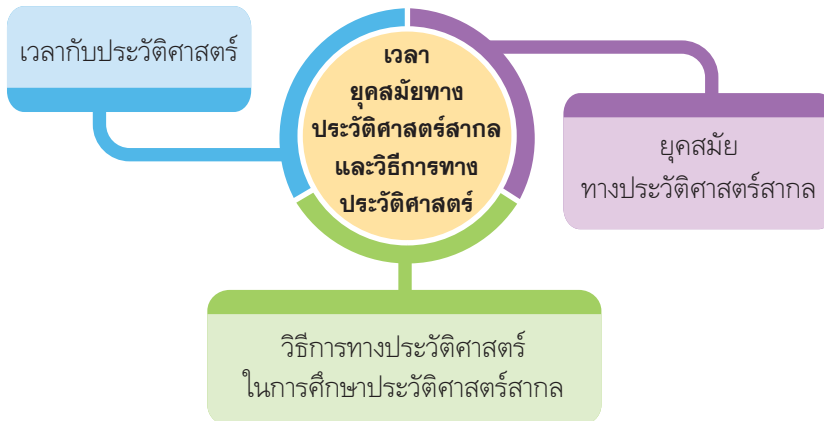
• ปัญหาของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑	๑๕๑
• เหตุการณ์สำคัญของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ และผลกระทบ	๑๖๖

โครงงานนวัตกรรม	๑๗๔
บรรณานุกรม	๑๗๕

เวลา ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากล และวิธีการทางประวัติศาสตร์

ผังสาระการเรียนรู้

ตัวชี้วัดระหว่างทาง
ตัวชี้วัดปลายทาง

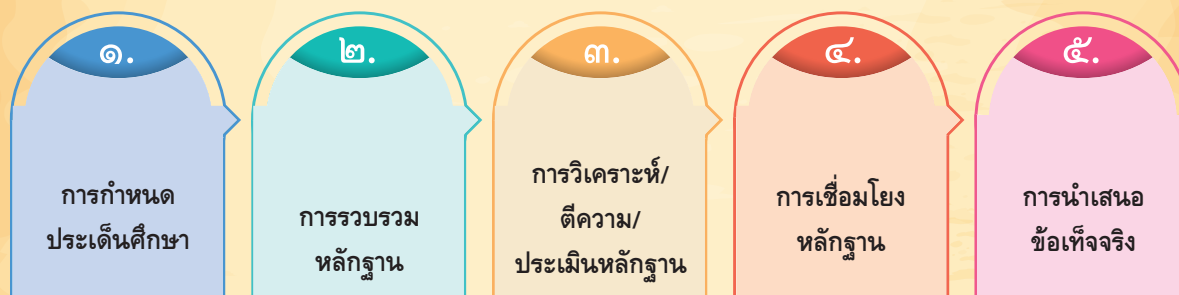
๑. ตระหนักถึงความสำคัญ
ของเวลาและยุคสมัย
ทางประวัติศาสตร์
ที่แสดงถึง
การเปลี่ยนแปลง
ของมนุษยชาติ
(ส ๔.๑ ม.๔-๖/๑)
๒. สร้างองค์ความรู้ใหม่
ทางประวัติศาสตร์
โดยใช้วิธีการ
ทางประวัติศาสตร์
อย่างเป็นระบบ
(ส ๔.๑ ม.๔-๖/๒)

สาระสำคัญ

ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติดำเนินมายาวนานหลายล้านปี ดังนั้นจึงต้องมีการแบ่งช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์สากล โดยนิยมแบ่งเป็นสมัยโบราณ สมัยกลาง สมัยใหม่ และสมัยปัจจุบันหรือร่วมสมัย ซึ่งมีศักราชเป็นตัวบ่งชี้สำคัญ ถึงเหตุการณ์ในช่วงเวลาต่าง ๆ ส่งเสริมให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการวิเคราะห์ ความน่าเชื่อถือข้อมูล

การศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ต้องใช้เวลาและพิจารณาการแบ่งยุคสมัยเป็นเกณฑ์
ในการศึกษา อีกทั้งในการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ จะต้องใช้ขั้นตอนวิธีการ
ทางประวัติศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอน วิธีการทางประวัติศาสตร์

“การระบุเวลา
ในเอกสาร
มีประโยชน์
ต่อการศึกษา
ประวัติศาสตร์
หรือไม่ อย่างไร”

๑. เวลา กับประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติเกิดขึ้นมายาวนาน เวลาเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน เนื่องจาก มนุษย์มีพัฒนาการมายาวนาน ดังนั้น ในการศึกษาจึงต้องใช้เวลาเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง เพราะจะทำให้ ผู้ศึกษาเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับก่อน-หลัง โดยนักประวัติศาสตร์ได้กำหนดช่วงเวลา ก่อนที่มนุษย์จะมีการประดิษฐ์ตัวอักษรเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และกำหนดให้ช่วงเวลาที่มีการบันทึก หลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นสมัยประวัติศาสตร์

๑.๑ การนับศักราชแบบตะวันตก

นักประวัติศาสตร์สามารถลำดับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์สากล โดยใช้ศักราชสากล คือ คริสต์ศักราช ซึ่งเป็นศักราชของคริสต์ศาสนา เริ่มนับในปีที่พระเยซูเกิดเป็นปีที่ ๑ ใช้อักษรย่อว่า ค.ศ. หรือ A.D. (Anno Domini) ส่วนการศึกษาประวัติศาสตร์ยุคก่อนที่พระเยซูถือกำเนิด เรียกว่า ก่อนคริสตศักราช หรือ B.C. (Before Christ)

ภาพจำลองการประสูติของพระเยซู

ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์สามารถลำดับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในประเทศของตน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในเหตุการณ์สำคัญของโลกที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของมนุษยชาติจำนวนมากได้ โดยวิธีการเทียบศักราชที่ใช้ในประเทศนั้นกับคริสตศักราช เช่น นำพุทธศักราชไปเทียบกับคริสตศักราช มีวิธี ดังนี้

$$\text{ค.ศ.} = \text{พ.ศ.} - ๕๔๓$$

๑.๒ การนับศักราชแบบตะวันออก

ดินแดนที่อยู่ทางฝั่งตะวันออกของโลก มีการสร้างสรรค์อารยธรรมที่สำคัญมาช้านาน เช่น อารยธรรมจีน และอารยธรรมอินเดีย ที่มีพัฒนาการมายาวนานและเป็นรากฐานของวิถีชีวิต ความคิด และความเชื่อของผู้คนในฝั่งตะวันออก

การนับศักราชแบบจีน

จีนให้ความสำคัญกับปฏิทินจันทรคติ ที่ยึดดวงจันทร์เป็นหลัก เพราะเวลาและฤดูกาล มีความจำเป็นต่อการเพาะปลูก ระบบจันทรคติในปฏิทินของจีนมีอายุยาวนานกว่า ๔,๐๐๐ ปี โดยใน ๑ ปี มี ๓๕๔ วัน ต่อมาได้เปลี่ยนการคำนวณใหม่โดยนับเป็น ๑ ปี มี ๓๖๕.๒๔๒ วัน จึงมีการแบ่งเดือนเป็น ๑๓ เดือน ในทุก ๆ ๓ ปี นอกจากนี้จีนยังนับเวลาโดยยึดตามปีที่จักรพรรดิครองราชสมบัติ เรียกว่า รัชศก ซึ่งการนับศักราชรูปแบบนี้ยกเลิกไปแล้ว ภายหลังเมื่อประเทศจีนเข้าสู่ยุคสาธารณรัฐ จีนได้นำระบบการนับปีรัชศกมาปรับใช้ใหม่ โดยเรียกว่า ปีสาธารณรัฐ ควบคู่ไปกับการนับปีแบบคริสตศักราช โดยกำหนดให้ปีสาธารณรัฐที่ ๑ ตรงกับ ค.ศ. ๑๙๑๒ ในขณะเดียวกันญี่ปุ่นที่รับอิทธิพลมาจากจีน ยังคงใช้การนับศักราชรูปแบบนี้ ปัจจุบันเป็นปีระแวงของสมเด็จพระจักรพรรดินารูฮิโตะ ขึ้นครองราชย์ ค.ศ. ๒๐๑๙

ตัวอย่างการใช้รัชศกแบบจีน

“ปีที่ ๓ แห่งรัชศกหย่งเล่อ ปาไปต้าเตี้ยนมารุกชายแดน ชัดขวางทูตถวายบรรณาการ (มู่) เชิง รวมกำลังกับเซอหลี่ และมู่ปังปราบปราม”

ข้อความนี้ปรากฏในพงศาวดารราชวงศ์หมิง หมายความว่า ปีที่ ๓ ของการครองราชย์ของจักรพรรดิหมิงเจิ้งจู เขตปกครองปาไปที่อยู่นอกเมืองบูกรุกชายแดนชัดขวางทูตถวายบรรณาการ มู่เชิงผู้บังคับการทหารแห่งหยุนหนานรวมกำลังกับสิบสองปันนา และเขตปกครองมู่ปังปราบปราม

ตัวอย่างการนับปีสาธารณรัฐ

$$\text{ค.ศ.} = \text{ปีสาธารณรัฐ} + ๑๙๑๑$$

$$\text{เช่น} \quad \text{ค.ศ. ๒๐๒๓} = ๑๑๒ + ๑๙๑๑$$

การนับศักราชแบบอินเดีย

การนับศักราชแบบอินเดียอาศัยตามปีที่ขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์แต่ละพระองค์ โดยในสมัยพระเจ้ากนิษกะ เป็นปีที่เริ่มต้นนับศักราชรูปแบบศักราชกนิษกะ ต่อมาถูกเรียกว่า มหาศักราช (ม.ศ.) การนับศักราชรูปแบบนี้นิยมใช้ในอินเดียและแพร่หลายไปยังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ปัจจุบันอินเดียใช้การนับศักราชแบบคริสตศักราชตามรูปแบบสากล โดยวิธีการเทียบพุทธศักราชเป็นมหาศักราช มีดังนี้

$$\text{ค.ศ.} = \text{ม.ศ.} + ๗๘$$

การนับศักราชแบบอิสลาม

ศักราชแบบอิสลาม เป็นศักราชที่ใช้ในประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม เริ่มนับศักราชที่ ๑ ตั้งแต่ ค.ศ. ๖๒๒ โดยยึดตามเหตุการณ์สำคัญที่ศาสดามุฮัมมัดอพยพชาวมุสลิมจากเมืองมักกะฮ์ (Mecca) ไปยังเมืองเมดีนา (Medina) เหตุการณ์นี้เรียกว่า ฮิจเราะห์ (Hegira) แปลว่าการอพยพ ชาวมุสลิมจึงเรียกศักราชอิสลามตามชื่อเหตุการณ์ว่า ฮิจเราะห์ศักราช ศักราชอิสลามยึดถือปฏิทินแบบจันทรคติ ทำให้เวลาเคลื่อนเร็วกว่าการนับเวลาแบบสุริยคติ คือ ทุก ๆ ๓๒ ปีครึ่ง จะเพิ่มเวลาอีก ๑ ปี

ชาวมุสลิมทั่วโลกใช้ศักราชอิสลามในการกำหนดช่วงเวลาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของตน เช่น การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน โดยในสังคมไทยศักราชแบบอิสลามเข้ามาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยฮิจเราะห์ศักราช เป็นการนับโดยยึดตามระบบจันทรคติ เนื่องจากดวงจันทร์ซึ่งโคจรรอบโลกใช้เวลาประมาณ ๒๘ วันต่อ ๑ รอบ การโคจรดังกล่าวทำให้มนุษย์มองเห็นการเปลี่ยนแปลงของรูปร่างของดวงจันทร์จากเดือนขึ้น ๑ ค่ำครึ่งหนึ่งไปจนถึงคืนขึ้น ๑ ค่ำของเดือนถัดไป จะห่างกัน ๒๙ วัน ๑๒ ชั่วโมง ด้วยเหตุนี้ การนับปีตามระบบจันทรคติซึ่งมี ๑๒ เดือน มีจำนวนวัน ๓๕๔ วัน น้อยกว่าการนับปีตามระบบสุริยคติ ๑๑-๑๒ วัน ทำให้ ๓๓ ปีตามปฏิทินอิสลามจะยาวเท่ากับ ๓๒ ปีของปฏิทินสากล วิธีการเทียบคริสต์ศักราชเป็นฮิจเราะห์ศักราช มีดังนี้

$$\text{ค.ศ.} = \text{ฮ.ศ.} + ๕๗๙$$

๑.๓ การเทียบศักราช

ตัวอย่างการเทียบคริสต์ศักราชเป็นพุทธศักราช

สงครามโลกครั้งที่ ๑ (ค.ศ. ๑๙๑๔-๑๙๑๘) เริ่มขึ้นในยุโรปเมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๔ ประเทศไทยประกาศสงครามต่อฝ่ายมหาอำนาจกลาง และเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรใน พ.ศ. ๒๔๖๐

- ค.ศ. = พ.ศ. ๒๔๖๐ - ๕๔๓
- ค.ศ. = ๑๙๑๗

ตัวอย่างการเทียบคริสต์ศักราชเป็นมหาศักราช

“...เรื่องสร้างพระมหาธาตุเมืองศรีสัชนาลัย เมื่อมหาศักราช ๑๒๐๗ และเรื่องประดิษฐ์อักษรไทย เมื่อมหาศักราช ๑๒๐๕...”

ข้อความนี้ปรากฏอยู่ในประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ จารึกกรุงสุโขทัย

- ค.ศ. = ม.ศ. ๑๒๐๗ + ๗๘ = ค.ศ. ๑๒๘๕
- ค.ศ. = ม.ศ. ๑๒๐๕ + ๗๘ = ค.ศ. ๑๒๘๓

ตัวอย่างการเทียบคริสต์ศักราชเป็นฮิจเราะห์ศักราช

“วันที่ ๑ ของเดือนรอมฎอน ฮิจเราะห์ศักราช ๑๔๔๔ ตรงกับวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖”

ข้อความจากประกาศสำนักจุฬาราชมนตรี

$$\text{ค.ศ.} = \text{ฮ.ศ.} ๑๔๔๔ + ๕๗๙ = \text{ค.ศ.} ๒๐๒๓$$

โดยสรุปข้อมูลเกี่ยวกับเวลามีความสำคัญต่อการลำดับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เป็นอย่างมาก ไม่ว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์จะใช้ศักราชใดก็ตาม ผู้ศึกษาก็สามารถนำมาเทียบกับศักราชสากล และลำดับเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่องและถูกต้อง

๒. ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากล

นักประวัติศาสตร์ใช้พัฒนาการในการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษย์เป็นเกณฑ์ในการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ และยึดเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลกระทบต่อมนุษยชาติโดยรวมเป็นเกณฑ์ในการแบ่งแบบสากล นอกจากนี้ยังใช้คริสต์ศักราช ซึ่งเป็นศักราชสากลในการนับศักราช

๒.๑ การแบ่งยุคสมัยในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

การศึกษาพัฒนาการความเจริญของมนุษย์ซึ่งใช้เวลายาวนาน จึงแบ่งยุคสมัยเป็นช่วงเวลากว้าง ๆ คือ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์

๑) สมัยก่อนประวัติศาสตร์

สมัยก่อนประวัติศาสตร์เป็นช่วงเวลาที่ยาวนานประมาณ ๒,๕๐๐,๐๐๐-๕,๕๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์ในยุคนั้นยังไม่สามารถคิดประดิษฐ์อักษรได้ การศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์จึงต้องอาศัยหลักฐานทางโบราณคดี เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ขึ้น นักโบราณคดีแบ่งช่วงเวลาในยุคก่อนประวัติศาสตร์ตามลักษณะของเครื่องมือเครื่องใช้ คือ หินและโลหะโดยยุคหินแบ่งเป็นยุคหินเก่า ยุคหินกลาง และยุคหินใหม่

มนุษย์ในยุคหินอาศัยอยู่ในถ้ำและเพิงผา

ยุคหิน (Stone Age)

ยุคหินเก่า

ยุคหินเก่า (Paleolithic Age) เริ่มขึ้นเมื่อประมาณ ๒,๕๐๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์ในยุคนี้วิวัฒนาการความเจริญช้า ดำรงชีวิตแบบเร่ร่อนเพื่อตามล่าฝูงสัตว์ ยังชีพโดยการเก็บของป่า ผลไม้ และเมล็ดพืชเป็นหลัก ยังไม่รู้จักรสร้างที่อยู่อาศัยแบบถาวร มักอาศัยตามถ้ำหรือเพิงผาพัฒนาการที่สำคัญ คือ รู้จักประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ และอาวุธอย่างง่ายด้วยหินกะเทาะหยาบ ๆ มีภาษาพูด มีการทำพิธีกรรมฝังศพ สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะบนผนังถ้ำ รวมทั้งรู้จักใช้ไฟเพื่อประกอบอาหารและสร้างความอบอุ่นให้แก่ร่างกาย

ยุคหินกลาง

ยุคหินกลาง (Mesolithic Age) อยู่ในช่วงประมาณ ๑๑,๐๐๐ ปีมาแล้ว เป็นยุคที่มนุษย์เริ่มมีความเจริญ รู้จักฝึกหัดสัตว์บางชนิดไว้ใช้งาน เช่น แพะ สุนัข พัฒนาการทางด้านเครื่องมือหินมีความประณีตมากขึ้นและมีขนาดเล็กลง มีการผลิตธนู ฉมวก และเบ็ดตกปลา ซึ่งทำจากกระดูกสัตว์ รวมทั้งรู้จักชุดเรือแคนู ทำให้จับปลาในเขตน้ำลึกและข้ามฟากแม่น้ำได้

ยุคหินใหม่

ยุคหินใหม่ (Neolithic Age) เริ่มขึ้นราว ๑๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว ในบางดินแดนมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตมาเป็นแบบสังคมเกษตรกรรม มีการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง รู้จักสร้างที่พักแบบถาวรและยุติการดำรงชีวิตแบบเร่ร่อน

ยุคโลหะ (Metal Age) ประมาณ ๕,๕๐๐-๑,๕๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์สามารถพัฒนาเทคโนโลยีได้สูงขึ้น รู้จักนำแร่โลหะต่าง ๆ เช่น ทองแดง ดีบุก และเหล็กมาหลอมเพื่อประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ และอาวุธ การแบ่งช่วงเวลาในยุคนี้ใช้โลหะเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง คือ ยุคสำริด และยุคเหล็ก

ยุคสำริด

ประมาณ ๕,๕๐๐-๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์นำแร่ทองแดงและดีบุกมาหลอมเป็นสำริด และนำไปประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธ และเครื่องประดับ

ยุคเหล็ก

ประมาณ ๒,๕๐๐-๑,๕๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์มีพัฒนาการด้านเทคโนโลยีมากขึ้น รู้จักนำแร่เหล็กที่มีความทนทานมาหลอมและประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ โดยเฉพาะอาวุธประเภทต่าง ๆ สังคมที่เป็นผู้นำในการผลิตอาวุธด้วยเหล็กจึงมักได้เปรียบและสามารถขยายอำนาจครอบครองดินแดนอื่น

การแบ่งยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์

๒) สมัยประวัติศาสตร์

สมัยประวัติศาสตร์เริ่มเมื่อมนุษย์สามารถประดิษฐ์ตัวอักษร มีการจดและบันทึกข้อมูล ที่สะท้อนแนวคิด ความเชื่อทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม สมัยประวัติศาสตร์ ในแต่ละดินแดนของโลกไม่ได้เริ่มขึ้นพร้อมกัน เนื่องจากแต่ละสังคมมีปัจจัยและความพร้อมที่ส่งเสริม ให้มีการพัฒนาความเจริญแตกต่างกัน ดังนั้น การแบ่งยุคสมัยของประวัติศาสตร์โลกแบบสากล หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า ประวัติศาสตร์สากล จึงแบ่งเป็นช่วงเวลาตามเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์โลก ที่ส่งผลกระทบต่อมนุษยชาติโดยรวม ได้แก่ สมัยโบราณ สมัยกลาง สมัยใหม่ และสมัยปัจจุบัน หรือสมัยประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

สมัยโบราณ (ประมาณ ๔,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช-คริสต์ศตวรรษที่ ๕)

เป็นช่วงเวลาที่ดินแดนต่าง ๆ ทั้งในซีกโลกตะวันออกและตะวันตก ได้พัฒนาอารยธรรม ของตนให้เจริญก้าวหน้าจนกลายเป็นรากฐานของอารยธรรมโลก ในสมัยนี้มีอารยธรรมสำคัญ ได้แก่ อารยธรรมเมโสโปเตเมีย อารยธรรมอียิปต์ อารยธรรมอินเดีย อารยธรรมจีน อารยธรรมกรีก และอารยธรรมโรมัน อารยธรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นอิสระ และอยู่ติดกับดินแดนที่มี ทางออกสู่ทะเลหรือใกล้แหล่งน้ำ หลังจากนั้นแต่ละดินแดนมีการรับและแลกเปลี่ยนอารยธรรมกับโลก ภายนอก เนื่องจากมีการติดต่อการค้ากับดินแดนอื่น ๆ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความเจริญ ระหว่างแหล่งอารยธรรมต่าง ๆ และเกิดพัฒนาการของอารยธรรม ซึ่งเป็นรากฐานความเจริญของ มนุษยชาติในปัจจุบัน

สมัยกลาง (ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๖-๑๕)

ในสมัยกลาง ดินแดนต่าง ๆ ทั้งในซีกโลกตะวันตกและตะวันออกต่างหล่อหลอม ความเจริญของอารยธรรมโบราณให้เป็นส่วนหนึ่งของความเจริญรุ่งเรืองในดินแดนของตน สมัยนี้ ลัทธิและศาสนาต่าง ๆ ได้แผ่ขยายเข้าไปในดินแดน ต่าง ๆ เช่น ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนา- พราหมณ์-ฮินดู พระพุทธศาสนา ลัทธิขงจื้อ

การแผ่ขยายอิทธิพลของลัทธิ และศาสนาในดินแดนต่าง ๆ ทำให้เกิดการรับและ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ขณะเดียวกันในสมัยนี้ โลกตะวันออกกับโลกตะวันตกมีการติดต่อกัน มากขึ้น เป็นสาเหตุให้เกิดการถ่ายทอดอารยธรรม ที่เจริญรุ่งเรืองในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเจริญ ทางด้านปรัชญา ศาสนา ศิลปกรรม วรรณกรรม เทคโนโลยี และองค์ความรู้ต่าง ๆ เช่น การแพทย์ วิชาคณิตศาสตร์ ดาราศาสตร์ กฎหมาย

ภาพจิตรกรรมพิธีบรมราชาภิเษกของพระแม่มารี วาดโดย ฟรา แองเจลิโก ปัจจุบันอยู่ที่หอศิลป์ อุฟฟิซี (Uffizi) ประเทศอิตาลี แสดงถึงอิทธิพลของ ศาสนาคริสต์ที่ปรากฏในงานศิลปกรรมสมัยกลาง

สมัยใหม่ (ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖-ค.ศ. ๑๙๔๕)

ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปให้ความสำคัญ กับการสำรวจดินแดนทั้งในทวีปเอเชีย แอฟริกา อเมริกา และออสเตรเลีย การค้นพบดินแดนใหม่ ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ศิลปวิทยาการและความเจริญของชนชาติอื่น ขณะเดียวกันปัญญาชนชาวยุโรป ได้นำองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ที่นักปราชญ์สมัยโบราณศึกษาไว้ไปศึกษาเพิ่มเติมและทดลอง จนเกิดการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนเริ่มพัฒนาปรัชญาด้านเหตุผลนิยม นำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแทนปรัชญาด้านการนิยมนาในยุคคลาง

กล้องดูดาว ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นของกาลิเลโอ ปัญญาชนชาวยุโรป

การปฏิวัติวิทยาศาสตร์ส่งเสริมให้เกิดการค้นคว้าและพัฒนาเครื่องมือ ตลอดจน เครื่องจักรกลต่าง ๆ ทำให้สามารถผลิตสินค้าเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคได้เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้สังคมโลกก้าวไปสู่ยุคสมัยของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดลัทธิล่าอาณานิคมขึ้น การจับจองอาณานิคมช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง

การแข่งขันล่าอาณานิคมและการขยายอำนาจของประเทศมหาอำนาจได้ลุกลามเป็น สงครามโลกถึง ๒ ครั้ง มีการใช้กำลังทหารจำนวนมากมหาศาลและอาวุธร้ายแรงประหัตประหารกัน ทำให้มีการสูญเสียชีวิตผู้คนนับหลายสิบล้านคน และทรัพย์สินบ้านเรือนที่ไม่อาจประเมินค่าได้ ประวัติศาสตร์สมัยใหม่สิ้นสุดลงใน ค.ศ. ๑๙๔๕ ซึ่งเป็นปีที่สงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุติลง

สมัยปัจจุบัน (ค.ศ. ๑๙๔๕-ปัจจุบัน)

โดยทั่วไปนักประวัติศาสตร์กำหนดให้ช่วงเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นสมัยปัจจุบัน หรือสมัยประวัติศาสตร์ร่วมสมัย ในสมัยนี้เป็นช่วงเวลาที่เทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าสูงสุดทุกด้าน ทำให้ ชาวโลกสามารถรับรู้ข่าวสารที่เกิดขึ้นในทุกจุดของโลกด้วยโครงข่ายอินเทอร์เน็ต จัดเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ที่พรมแดนทางภูมิศาสตร์ไม่สามารถกีดกันการติดต่อสื่อสารของมนุษย์ได้

การแบ่งยุคสมัยประวัติศาสตร์

๒.๒ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากล

หลักฐานที่เกี่ยวกับยุคสมัยในประวัติศาสตร์สากล ได้แก่ หลักฐานชั้นต้นที่พบในประเทศต่าง ๆ เช่น จารึกที่พบในพีระมิดของอียิปต์ จารึกบนกระดองเต่าและเครื่องโลหะสำริดของจีนโบราณ จดหมายเหตุต่าง ๆ บันทึกรายปี คำสั่ง กฎหมาย บันทึกส่วนบุคคล คัมภีร์ไบเบิล (Bible) ของศาสนาคริสต์ อย่างไรก็ตาม หลักฐานเหล่านี้แม้มืออยู่เป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้เผยแพร่อย่างกว้างขวาง เพราะเป็นเอกสารชั้นต้นเก่าแก่ที่อาจชำรุดเสียหายได้ง่าย อีกทั้งยังบันทึกด้วยภาษาโบราณ เช่น ภาษาอียิปต์โบราณ ภาษาจีนโบราณ ภาษากรีกโบราณ ภาษาสันสกฤต หลักฐานเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญทางภาษาโบราณซึ่งมีอยู่จำกัดเป็นผู้อ่าน ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย การศึกษาเรื่องราวในยุคสมัยของประวัติศาสตร์สากล นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ศึกษาจากหลักฐานชั้นรอง เช่น งานเขียนของนักโบราณคดี และนักประวัติศาสตร์ ดังนี้

การจารึกด้วยอักษรเฮียโรกลิฟิกที่พบในพีระมิดของอียิปต์

๑) หลักฐานทางโบราณคดี

หลักฐานทางโบราณคดีที่บ่งบอกเรื่องราวของมนุษยชาติ มีจำนวนมากมายมหาศาล ทั้งที่อยู่ในพิพิธภัณฑสถานใหญ่ เช่น พิพิธภัณฑสถานลูฟวร์ (Louvre Museum) ในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส พิพิธภัณฑสถานบริติชมิวเซียม (British Museum) ในกรุงลอนดอน ประเทศสหราชอาณาจักร พิพิธภัณฑสถานอียิปต์ (Egyptian Museum) ในกรุงไคโร ประเทศอียิปต์ หรือพิพิธภัณฑสถานอื่น ๆ ทั่วโลก ต่างก็มีศิลปวัตถุ ซึ่งเป็นหลักฐานทางโบราณคดีที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติจำนวนมาก

สมัยก่อนประวัติศาสตร์

หลักฐานทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่น ซากเมืองโบราณในเขตทะเลทรายทางตะวันตกเฉียงเหนือของจีน ตะวันออกกลาง และลุ่มแม่น้ำสินธุ ภาพเขียนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ซึ่งพบในถ้ำต่าง ๆ ในแอฟริกาและฝรั่งเศส นอกจากนี้ยังมีโครงกระดูก เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับอาวุธประเภทต่าง ๆ และเครื่องใช้อื่น ๆ กระจายอยู่ทั่วไป ทั้งในแอฟริกา ตะวันออกกลาง อินเดีย จีน และแถบเอเชียไมเนอร์

สมัยประวัติศาสตร์

หลักฐานทางโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ เช่น สถาปัตยกรรมต่าง ๆ คือ พีระมิด กำแพงเมือง สนามกีฬา โบสถ์ วิหาร ประติมากรรม จิตรกรรม เครื่องดนตรี เครื่องปั้นดินเผา เหรียญกษาปณ์ เครื่องประดับ อาวุธ และเครื่องใช้ต่าง ๆ หลักฐานเหล่านี้ส่วนใหญ่พบในแหล่งอารยธรรมโบราณของโลก เช่น อียิปต์ ตะวันออกกลาง อินเดีย จีน เอเชียไมเนอร์ กรีซ อิตาลี แอฟริกาเหนือ และเกาะครีตในเขตทะเลเมดิเตอร์เรเนียน นอกจากนี้ยังพบหลักฐานทางโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์จำนวนมากในแหล่งอารยธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ลาตินอเมริกา และยุโรป เช่น ปราสาทหินในกัมพูชา เจดีย์ในเมียนมาและศรีลังกา ศาสนสถานในเปรูและเม็กซิโก โบสถ์และวิหารทางศาสนาคริสต์ในยุโรป มัสยิดอิสลามในอินโดนีเซีย ประติมากรรม เช่น พระพุทธรูป รูปเคารพ ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ภาพเขียนสีบนผนังถ้ำลาสโกซ์ ประเทศฝรั่งเศส สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณ

มาชูปิกชู ศาสนสถานของชาวอินคา ประเทศเปรู

๒) หลักฐานประเภทลายลักษณ์หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์

แหล่งอารยธรรมโบราณของโลกมีการพัฒนาด้านการประดิษฐ์อักษรเกิดขึ้นมาช้านานแล้ว และมีการพัฒนาทางการศึกษา จึงเกิดวัฒนธรรมในการจดบันทึก การประพันธ์วรรณกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการเขียนประวัติศาสตร์ (ประวัติศาสตร์นิพนธ์) ซึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับยุคสมัยทางประวัติศาสตร์โดยตรง

สมัยโบราณ

หลักฐานทางประวัติศาสตร์เก่าแก่เกี่ยวกับเรื่องราวสมัยโบราณที่รู้จักกันทั่วไป คือ บทประพันธ์ประเภทมหากาพย์ เรื่อง อีเลียด (Iliad) ของโฮเมอร์ (Homer) จัดเป็นเอกสารประเภทตำนานที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับสงครามเมืองทรอย โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์อย่างละเอียด รวมทั้งตัวเลขจำนวนวัน เดือน ปี นอกจากนี้ยังมีหนังสือประวัติศาสตร์ชื่อ Historia ของเฮโรโดตัส นักประวัติศาสตร์ชาวกรีกที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งประวัติศาสตร์ หนังสือเล่มนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับอียิปต์และดินแดนตะวันออกกลางสมัยโบราณ และเน้นเหตุการณ์สงครามระหว่างกรีกและเปอร์เซีย (ระหว่าง ๔๙๐-๔๘๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช)

นอกจากนี้ยังมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในดินแดนอื่น ๆ นอกยุโรป เช่น ผลงานประวัติศาสตร์ชื่อ ลือจี้ (Shi ji) หรือบันทึกของนักประวัติศาสตร์ (Records of the Historian) ซึ่งเกี่ยวกับการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของจีนสมัยโบราณ เขียนโดย ซือหม่าเชียน (Sima Qian) นักประวัติศาสตร์ชาวจีน ส่วนในอินเดียสมัยโบราณก็มีหลักฐานของชาวอารยันที่เข้ามาปกครองดินแดนในลุ่มน้ำสินธุ

และคงคา ตั้งแต่ประมาณ ๑,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช เช่น มหากาพย์เรื่องมหามารตะและรามายณะ เป็นวรรณกรรมสำคัญของอินเดียสมัยโบราณที่ให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อและสถาบันต่าง ๆ ของอินเดียโบราณ โดยเฉพาะด้านการปกครอง สังคมและศาสนา และพระไตรปิฎกในสมัยพุทธกาลเป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพสังคมของอินเดีย ทั้งด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในสมัยนั้น

สมัยกลาง

ดินแดนต่าง ๆ ของยุโรปได้บันทึกเหตุการณ์ในสมัยกลางจำนวนมาก ทั้งหลักฐานประวัติศาสตร์ประเภทบันทึกรายปีและพงศาวดาร เช่น ผลงานประเภทรวมพงศาวดารชื่อ Greater Chronicle ของแมททีว ปารีส์ (Matthew Paris) นักบวชชาวอังกฤษ ซึ่งเขียนในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ และให้ข้อมูลเกี่ยวกับอังกฤษและดินแดนในยุโรปตะวันตก รวมทั้งเรื่องราวเกี่ยวกับอาณาจักรของสันตะปาปา กรุงคอนสแตนติโนเปิลและรัสเซีย ส่วนประเทศจีนในช่วงสมัยนี้มีการบันทึกประวัติศาสตร์ราชวงศ์ ซึ่งเป็นการรวบรวมหลักฐานเกี่ยวกับเหตุการณ์ประจำรัชกาลในราชวงศ์ต่าง ๆ หลักฐานเหล่านี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับยุคสมัยต่าง ๆ ของจีนได้ดี

สมัยใหม่

นักประวัติศาสตร์ในดินแดนต่าง ๆ ของยุโรปได้เขียนหนังสือประวัติศาสตร์ที่สะท้อนยุคสมัยของตนเป็นจำนวนมาก ที่มีชื่อเสียงโดดเด่นเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย เช่น วอลแตร์ (Voltaire) นักคิดและนักประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสแห่งคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ วอลแตร์มีผลงานด้านประวัติศาสตร์ที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงมาก คือ หนังสือเรื่อง The Age of Louis XIV เนื้อหาเกี่ยวกับยุคสมัยของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศส (ค.ศ. ๑๖๔๓-๑๗๑๕) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยุโรปกำลังเรืองอำนาจในยุโรป และเดวิด ฮูม (David Hume) นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษ เขียนหนังสือประวัติศาสตร์เรื่อง History of England ซึ่งพิมพ์เผยแพร่ในช่วง ค.ศ. ๑๗๕๔-๑๗๖๒

สมัยปัจจุบัน

ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา หลักฐานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันในประเทศต่าง ๆ มีจำนวนมากและหลากหลาย ทั้งเอกสารทางราชการของทุกประเทศ เอกสารจดหมายเหตุ งานวิจัย บทความ หนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งสืบค้นได้สะดวกและรวดเร็ว เช่น เซเปียนส์ ประวัติย่อมนุษยชาติ (Sapiens A Brief History of Humankind) ของ ยูวาล โนอา ฮารารี (Yuval Noah Harari) บอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของมนุษย์ ตั้งแต่การกำเนิดมนุษย์จนถึงปัจจุบัน ขณะเดียวกันนักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ให้ความสนใจศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่นและหัวข้อเฉพาะมากกว่า การศึกษาในภาพกว้าง ทำให้มีงานวิจัยทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสมัยปัจจุบันในประเทศต่าง ๆ จำนวนมาก ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันจึงต้องศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและหลักฐานที่มีจำนวนมากอย่างรอบคอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์

๓. วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์สากล

๓.๑ ความหมายของวิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ และตีความข้อมูล ข้อเท็จจริง จากระ่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ผ่านกระบวนการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐาน แล้วนำมาเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ โดยใช้เหตุผล อธิบายเหตุการณ์และความเป็นมาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต

๓.๒ ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์มี ๕ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอน วิธีการทาง ประวัติศาสตร์	๑.	การกำหนดประเด็นศึกษา
	๒.	การรวบรวมหลักฐาน
	๓.	การวิเคราะห์/ตีความ/ประเมินหลักฐาน
	๔.	การเชื่อมโยงหลักฐาน
	๕.	การนำเสนอข้อเท็จจริง

ขั้นที่ ๑ การกำหนดประเด็นศึกษา

การกำหนดประเด็นศึกษาเพื่อนำเสนอองค์ความรู้เรื่อง “อารยธรรมไมนอ” เกิดจากการตั้งคำถามซึ่งมีความสำคัญต่อการสืบค้นข้อมูล เพราะจะเป็นแนวทางให้ผู้ศึกษา ดังนี้

- **อะไร (What)** คำถามที่จะนำไปสู่การเริ่มต้นสืบค้นองค์ความรู้ในเรื่องนี้คือ “อารยธรรมไมนอ (Minoan Civilization) คืออะไร” การตั้งประเด็นในลักษณะนี้ ทำให้สามารถสืบค้นได้ว่าอารยธรรมไมนอ คือ อารยธรรมของชาวมิโนอันบนเกาะครีต
- **เมื่อไร (When)** คำถามเกี่ยวกับบริบทของเวลา เช่น “อารยธรรมไมนอเกิดขึ้นเมื่อไร” นำไปสู่การสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับมิติของเวลาที่จะช่วยให้องค์ความรู้สมบูรณ์มากขึ้น คือ อารยธรรมไมนอ เจริญรุ่งเรืองราว ๑,๗๐๐-๑,๔๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช
- **ทำไม (Why)** คำถามประเด็นวิเคราะห์ว่า “ทำไมอารยธรรมไมนอจึงมีความสำคัญ” ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ดังนี้

ปัจจัยภายใน ได้แก่ อารยธรรมไมนอนับเป็นอารยธรรมเริ่มของอารยธรรมกรีก เนื่องจากชาวกรีกได้รับและผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวมิโนอันเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของตน

ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ของเกาะครีตที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรทำให้มีการติดต่อค้าขายไปยังพื้นที่โดยรอบ พบหลักฐานสำคัญว่ามีการค้าขายที่เจริญรุ่งเรืองกับอียิปต์ คือ การค้นพบเซรามิกของชาวมิโนอันในเมืองของอียิปต์ และสินค้านำเข้าที่สำคัญของชาวมิโนอันก็มีหลายชนิดที่นำเข้ามาจากอียิปต์ เช่น ภาชนะ กระจก ภาชนะปาร์ติ

• **อย่างไร (How)** คำถามที่สำคัญอีกคำถามหนึ่ง คือ อารยธรรมไมนอเป็นรากฐานที่สำคัญต่ออารยธรรมกรีกได้อย่างไร คำถามนี้ทำให้พบว่า เนื่องจากอารยธรรมไมนอมีการพัฒนาขึ้นบนเกาะครีต ดังนั้นจึงนับเป็นรากฐานของอารยธรรมกรีกที่เกิดขึ้นในสมัยถัดมา ชาวกรีกมีการรับและผสมผสานวัฒนธรรมความเชื่อต่าง ๆ นำมาสร้างสรรค์ความเจริญที่สืบทอดเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

• **ที่ไหน (Where)** คำถามที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ เช่น “ศูนย์กลางของอารยธรรมไมนอเกิดขึ้นที่ไหน” ซึ่งศูนย์กลางอยู่ที่เมืองไมซีเน บนคาบสมุทรเพโลพอนีสซัส ซึ่งเกี่ยวข้องถึงอีกคำถามหนึ่ง คือ “พื้นที่ปัจจุบันในบริเวณดังกล่าวเป็นอย่างไร” ในปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ตั้งของสาธารณรัฐเฮลเลนิก หรือประเทศกรีซ

ขั้นที่ ๒ การรวบรวมหลักฐาน

เมื่อผู้ศึกษาสามารถกำหนดประเด็นศึกษาที่ต้องการศึกษาได้แล้ว จึงนำไปสู่ขั้นตอนของการรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลที่เป็นหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ซึ่งปรากฏเป็นหลักฐานขั้นต้นในรูปแบบสถาปัตยกรรม เช่น พระราชวังคนอสซุส (Knossos) พระราชวังไฟสทอส (Phaistos) รวมไปถึงภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระราชวังคนอสซุสที่แสดงการแต่งกายของผู้คนในยุคหนึ่ง และหลักฐานที่เป็นโบราณวัตถุต่าง ๆ เช่น รูปแกะสลักเทพธิดาทุมิโนอัน จารึกอักษรลิเนียร์เอ (Lineaire A) และอักษรลิเนียร์บี (Lineaire B) บนแผ่นดินเหนียวและหลักฐานชั้นรองในรูปแบบหนังสือ งานวิจัย ปริญาณินท์ เอกสารของนักประวัติศาสตร์ชาวตะวันตก ซึ่งหลักฐานชั้นรองนี้ส่วนใหญ่เป็นหลักฐานที่เขียนโดยเอนเอียงไปทางเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงต้องศึกษาหลักฐานอย่างกว้างขวาง ก่อนคัดเลือกหลักฐาน โดยมีวิธี ดังนี้

วิธีที่หนึ่ง ได้แก่ การคัดเลือกข้อมูลจากหลักฐานที่น่าเสนอประเด็นใกล้เคียงกัน ซึ่งมีอยู่หลายฉบับ ผู้ศึกษาจะต้องพิจารณาว่าผลงานฉบับใดมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการสืบค้นมากที่สุด

วิธีที่สอง ได้แก่ การคัดเลือกข้อมูลจากหลักฐานที่น่าเชื่อถือมากที่สุด เช่น งานวิจัยของนักประวัติศาสตร์ที่เชี่ยวชาญทางอารยธรรมตะวันตก งานวิจัยอื่น ๆ ที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนแล้ว ในยุคต้น ๆ เช่น งานเขียนของโฮเมอร์ (Homer)

ขั้นที่ ๓ การวิเคราะห์ / ตีความ / ประเมินหลักฐาน

หลักฐานต่าง ๆ ที่นำมาใช้ศึกษาและอ้างอิง ผู้ศึกษาต้องตรวจสอบ วิเคราะห์และประเมินก่อน ได้แก่ การประเมินหลักฐานทั้งภายนอกและภายใน ดังนี้

การประเมินภายนอก ได้แก่ การประเมินหลักฐานและผู้วิจัยหลักฐานนั้นว่า เป็นหลักฐานประเภทใด มีความน่าเชื่อถืออย่างไร รวมถึงการประเมินความน่าเชื่อถือของผู้เขียน หรือผู้วิจัยหลักฐานนั้นด้วย โดยหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุดคือหลักฐานร่วมสมัยกับเหตุการณ์ ซึ่งส่วนมากพบในรูปแบบโบราณสถานและโบราณวัตถุต่าง ๆ เช่น พระราชวังคนอสซุส (Knossos)

งานจิตรกรรมฝาผนัง และภาพปูนเปียกที่พบในพระราชวังคนอสซุส นอกจากนี้ยังรวมถึงหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร คือ จารึกตัวอักษรบนแผ่นดินเหนียว เช่น อักษรลิเนียร์เอ (Lineaire A) และอักษรลิเนียร์บี (Lineaire B) ซึ่งเป็นอักษรที่เป็นรากฐานของอักษรของอารยธรรมกรีกในสมัยถัดมา โดยหลักฐานเหล่านี้ถูกค้นพบโดยนักโบราณคดีและตีความโดยนักประวัติศาสตร์ซึ่งมีวิธีการกำหนดอายุที่ถูกต้องแม่นยำและมีความน่าเชื่อถือ

การประเมินภายใน ได้แก่ การประเมินเนื้อหาสาระของหลักฐานนั้นว่ามีการนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือเพียงใด มีความเป็นกลางหรือไม่ หรือมีอคติทางศาสนาปะปน เช่น การศึกษาประวัติศาสตร์ของอารยธรรมไมนวนโดยพิจารณาจากงานเขียนของโฮเมอร์ (Homer) ซึ่งเป็นนักแต่งกลอนในตำนานของชาวกรีก อีกทั้งชาวกรีกยังเชื่อว่าเป็นนักประวัติศาสตร์ งานเขียนนี้บอกเล่าเรื่องราวสภาพภูมิศาสตร์บนเกาะครีตว่าอาจแบ่งออกเป็นเมืองจำนวน ๘ เมืองใหญ่ และมีการติดต่อค้าขายทางทะเลเป็นสำคัญ ทำให้พบหลักฐานเกี่ยวกับอารยธรรมไมนวนมากมายทั่วเกาะครีตและกระจายไปทั่วถึงอียิปต์ แต่ทั้งนี้เนื่องจากงานเขียนของโฮเมอร์ (Homer) เป็นงานเขียนประวัติศาสตร์ในยุคต้นๆ ทำให้ต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากหลักฐานอื่น ๆ ร่วมด้วย

ขั้นที่ ๔ การเชื่อมโยงหลักฐาน

เมื่อผู้ศึกษาวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของหลักฐานต่าง ๆ แล้ว สามารถนำหลักฐานเหล่านั้นมาเชื่อมโยงเพื่อให้เห็นภาพรวมของข้อมูล เพราะจะทำให้ตอบคำถามได้ว่า ทำไมอารยธรรมไมนวนจึงมีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์อารยธรรมในดินแดนข้างเคียงและอารยธรรมตะวันตกในสมัยต่อมา โดยอาจนำมาเรียบเรียงในลักษณะของการลำดับเวลา (Timeline) เพื่อให้ง่ายต่อการลำดับข้อมูล เหตุการณ์และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเรื่องราว เช่น ข้อเท็จจริงที่ว่ามีการค้นพบเซรามิกของชาวมิโนอันในอียิปต์ และการค้นพบสินค้าของอียิปต์บนเกาะครีต การค้นพบนี้นำไปสู่การเชื่อมโยงแนวคิดทางสถาปัตยกรรมและศิลปะจากอียิปต์ โดยนักประวัติศาสตร์บางส่วนเชื่อว่าอักษรอียิปต์โบราณอาจเป็นต้นแบบของอักษรลิเนียร์เอ (Lineaire A) และอักษรลิเนียร์บี (Lineaire B) นอกจากนี้ นักโบราณคดีชื่อ เฮอ์มานน์ เบงต์สัน (Hermann Bengtson) ยังพบจิตรกรรมฝาผนังแบบอารยธรรมไมนวนและสิ่งประดิษฐ์อื่น ๆ ของชาวมิโนอันระหว่างการขุดค้นพระราชวังคานาอัน ที่เทล กาบรี (Tel Kabri) ประเทศอิสราเอล ซึ่งทำให้สามารถสรุปได้ว่าดินแดนคานาอัน ซึ่งหมายถึงที่ลุ่มน้ำบริเวณชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน หรือที่ชาวกรีกเรียกผู้คนบริเวณนี้ว่าชาวฟินิเซียน มีการรับอิทธิพลของอารยธรรมไมนวนบนเกาะครีต

ขั้นที่ ๕ การนำเสนอข้อเท็จจริง

เมื่อรวบรวมประเด็นหลักฐานและข้อมูลที่ต้องการได้แล้ว ผู้ศึกษาจึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาเรียบเรียงเป็นองค์ความรู้เรื่อง อารยธรรมไมนวน ในประเด็นต่าง ๆ เช่น

๑. ความเป็นมาของอารยธรรมไมนวน
๒. พัฒนาการของอารยธรรมไมนวน
๓. อิทธิพลของอารยธรรมไมนวนที่มีต่อดินแดนโดยรอบและอารยธรรมในสมัยต่อมา
๔. สรุป วิเคราะห์ผลของอารยธรรมไมนวนที่มีต่อการสร้างสรรค์อารยธรรมโลก และผลของการศึกษาอารยธรรมไมนวนว่าเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาอารยธรรมของโลกในยุคโบราณอย่างไร

โดยสรุป การสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ช่วยให้ผู้ศึกษากำหนดกรอบและแนวทางในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ได้ ดังนั้น ผู้ที่สนใจสืบค้นองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ไม่ใช่แค่ประวัติศาสตร์หรือนักวิจัย ก็สามารถนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ไปสร้างองค์ความรู้เพื่อขยายพรมแดนแห่งความรู้ต่อไปได้

AL กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

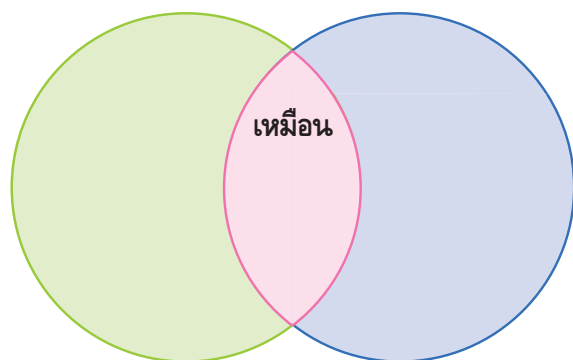
๑. นักเรียนร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับเวลา ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากล และวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่หน้าชั้นเรียน โดยมีประเด็นคำถามชวนคิด ดังนี้
 - เวลามีความสำคัญต่อการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากลอย่างไร
 - ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากลมีสิ่งใดเป็นจุดเด่นที่สำคัญบ้าง
๒. นักเรียนวิเคราะห์และจำแนกลักษณะการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากล แล้วร่วมกันสรุปความรู้เป็นแผนภาพความคิดแบบเส้นเวลา

ตัวอย่างแผนภาพความคิด

๓. นักเรียนเปรียบเทียบการแบ่งยุคสมัยแบบสากลระหว่างสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ ว่ามีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร แล้วร่วมกันสรุปความรู้เป็นแผนภาพความคิด

ตัวอย่างแผนภาพความคิด

๔. นักเรียนร่วมกันจัดกิจกรรมอภิปรายเกี่ยวกับความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อการศึกษา แล้วร่วมกันสรุปเป็นแผนภาพความคิด

ตัวอย่างแผนภาพความคิด

๕. นักเรียนเลือกประเด็นองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์สากลหัวข้อที่สนใจ แล้วศึกษาค้นคว้าข้อมูลโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ จากนั้นร่วมกันอภิปรายสรุปข้อมูลการศึกษาทั้ง ๕ ขั้นตอน ที่หน้าชั้นเรียน พร้อมจัดทำเป็นผลงานองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์

ผังสรุปสาระสำคัญสู่การสร้างความรู้

